

Információs háború az Interneten

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT
DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

CENTRE
FOR INTERNATIONAL
RELATIONS

Analysis

06/2017

www.csm.org.pl

**API, CEID, CSM, PSSI,
SFPA, STOPFake**

Szerzők:

Cseh Köztársaság: Jan Syrovatka
Magyarország: Bartha Daniel,
Feledy Botond, Rácz András
Moldova: Petru Macovei
Lengyelország: Antoni Wierzejski
Szlovákia: Dušan Fischer
Ukrajna: Margo Gontar

Szerkesztette: Antoni Wierzejski
Fordította: Adam Izdebski,
Tomasz Izdebski

Ez a dokumentum összefoglalja az "Információs háború az Interneten. A Közép- és Kelet Európa országaiban tapasztalható Kreml-barát dezinformáció bemutatása és annak elhárítása" című, Nemzetközi Visegrádi Alap által támogatott projektet. A projekt fő célja, hogy bemutassa azok az összetett eszközöket, amelyeket a Kreml alkalmaz a közvélemény manipulálása és a politikai, társadalmi és üzleti környezet befolyásolása céljából a V4 országokban, valamint Ukrajnában és Moldovában.

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

2

1989 óta Gorbacsov "Közös Európai Ház" koncepciójától kezdve Medvegyev "Új Európai Biztonsági Struktúrájáig" minden orosz javaslatnak azonos célja volt: megdönteni, vagy legalább gyengíteni a létező transzatlanti és európai intézmények (mint a NATO és az EU) belső kohézióját, valamint az USA jelenlétét és befolyását Európában. Ezek a gyakran az egyes országokhoz igazított lépések (melyek Oroszország agresszív aktivitását kísérik a régióban), együtt járnak a dezinformációs kampánnyal, igyekező megosztani és destabilizálni az európai integritást, aláásni a transzatlanti relációkat, és veszélyeztetni az európai biztonságot. E jelenségek bemutatásra szorulnak.

A projektben alkalmazott módszertant tekintve a vizsgált dezinformációs/propaganda történeteket az EU East StratCom Team elképzeléseinek megfelelően elemeztük. A munkacsoport 2015-ben alakult az Oroszországban akkor tapasztalható dezinformációs kampány kapcsán. Heti rendszerességgel számol be az általa létrehozott Disinformation Review-n keresztül. Ez Európa legfontosabb kezdeményezése, amely a dezinformáció leleplezését tűzte ki célul. Metodológiájuk és gyakorlatuk átvétele mellett a dezinformációs táblázatot új jellemzőkkel is bővítettük. Minden partner 2016. júliusa és októbere között vizsgálta országának internetes médiáját. A konzorcium úgy találta, hogy a partnerek ismerik a legjobban az országukban működő dezinformációs honlapokat, ezért úgy döntöttünk, nem fogunk beleszólni, mely honlapok

kerüljenek elemzésre. A propaganda/dezinformációs esetek az alábbi szempontok figyelembe vételével kerültek elemzésre: a cikk megjelenési dátuma, címe, a hozzá tartozó link, kifejezési forma, a dezinformáció forrása, a forrásra vonatkozó rész/média hírek honlap, a „nagy” téma – az elbeszélés, dezinformáció/valótlan vagy elferdített hírek, cáfolat/tények, módszer.

Ami a trollingot illeti, elemeztünk egy lengyel cikket, amely több mint 2.000 hozzászólást kapott. Néhány kulcsnarráció innen származik. **A közösségi médiában jelenlevő trolling, valamint a YouTube videók nem képezték az elemzés tárgyát.**

A projekt megvalósítása során a konzorcium együttműködést kezdeményezett az EU East StratCom Team-mel, feltárt dezinformációs esetek továbbítása által. Az EU East StratCom elsősorban önkéntesek munkájára épít. Mindaddig körülbelül 30, a projektből vett eset jelent meg a Disinformation Review-ban. Reményeink szerint az együttműködés a projekt befejezése után is folytatódni fog. Érdemes megjegyezni például, hogy lengyel esetek voltak az elsők, amelyeket lengyel források jelentettek be és ezek után publikálta őket a Disinformation Review. Ez a projekt egyik gyakorlati következménye. Fontos megemlíteni azt is, hogy a Prague Security Studies Institute volt a legaktívabb közreműködő a konzorcium és a Disinformation Review között. Az elemzés legfontosabb következtetései a júliustól-októberig tartó időszakban

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

3

tapasztalt esetek alapján születtek, de általánosabb trendeket is megállapítunk a vizsgált országokban abból a célból, hogy átfogóbb képet kapjunk.

CSEH KÖZTÁRSASÁG

Csatornák

Az ukrán válság kezdete óta a dezinformációs kampány témájának egyre nagyobb figyelmet szentelnek a Cseh Köztársaságban. Becslések szerint körülbelül 40 honlap foglalkozik a fent említett tevékenységgel.¹ De nem szabad figyelmünket csak a honlapokra korlátozni, egyéb csatornák, mint a Facebook vagy a YouTube szintén hatékonyan alkalmazhatók hasonló üzenetek terjesztésére. A csatornáknál közreműködő szerzők száma nehezen állapítható meg. Az internet biztosítja a névtelenséget és még akkor is, ha a szerző nyilvánosságra hozza a nevét, az információ valódi forrása csak nehezen bizonyítható. Továbbá a csatornák összeköttetésben állnak egymással és az aktivitás növelése céljából azonos nézőpontú forrásokból merített cikket tesznek közzé.

Az olvasók száma is csak hozzávetőlegesen becsülhető meg. A csatornák közül némelyik az adott cikkek megnyitását a számát adja meg, ennek az információnak a jelentősége azonban vitatható. Ezenfelül a Facebookot illető számok nem is tekinthetők megfelelő indikátornak. Először is, nincs egyértelmű bizonyíték arra, hogy a követő profilokat nem egy fizetett kampány hozta-e létre. Másodszor pedig, az alternatív hírforrásoknak nem minden olvasója aktív a közösségi hálókon. E korlátozások ellenére a tetszések száma (lájkok) és a “People talking about the website” (az aktív interakciók száma – tetszések, megosztások, hozzászólások) a Facebookon adatként szolgálnak ebben a kutatásban. A YouTube csatornák kiterjedtsége a nézettség, valamint a feliratkozók száma alapján került értékelésre. Néhány kritérium alapján öt csoportra lehet elkülöníteni az alternatív hírek forrásául szolgáló csatornákat a cseh digitális világban:

- **Összeesküvés-elmélet honlapok**
- **Alternatív média**
- **„Híd média”**
- **Facebook oldalak**
- **YouTube csatornák**

Az összeesküvés-elmélet honlapok korlátozott számú cikket tesznek közzé (körülbelül 5-10 darab között hetente) és

¹ Echo24 (27. 2. 2015) – <http://echo24.cz/a/isYwV/42-ceskych-a-slovenskych-webu-ktere-siri-ruske-lzi>

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

4

korlátozott számú olvasócsoporttal rendelkeznek (nemcsak számbelileg², de korlátozott az arra a gondolkodásmódra való hajlam is, hogy az emberek összeesküvés-elméletekben higgyenek.) Ezek tartalmát elemezve, a kommentek és „szenzációs hírek” felülmúlják a mindennapi eseményekre vonatkozó beszámolókat. A szövegeket tények, feltételezések és összeesküvés-elméletek keveréke képezi. A nyelvezet feltűnően agresszív, erős érzelmi töltetű és gyakran közönséges. A közzétett képeket és címeket úgy választják ki, hogy minél erősebb érzelmi reakciót váltsanak ki. Az összeesküvés-elmélet honlapok közé sorolható az *Aeronet.cz*³, a *Protiproud.cz*⁴, a Szlovák Stratégiai Tanulmányok Intézete (ISSTRAS)⁵, a *Novarepublika.cz*⁶ (arról nevezetes, hogy az alapítói nyilvános szemináriumok rendezésére is képesek voltak⁷), a *Bezpolitickékorektnosti.cz*⁸ vagy a *Czechfreepress.cz*⁹.

Csatornák ¹⁰	Lájkok	Interakciók száma ¹¹
<i>Aeronet.cz</i>	2 202	234
<i>Protiproud.cz</i>	13 508	3 081
ISSTRASS	XXX	277 tag (FB csoport)
<i>Czechfreepress.cz</i>	12 197	20
<i>Bezpolitickékorektnosti.cz</i>	19 052	7 324

Az **alternatív média** arra törekszik, hogy a mainstream sajtó honlapjaihoz hasonlítson. A közzétett hírek nagyjából követik a napi (többségükben külföldi) híreket. A hivatalos adatforrásokból származó idézeteket csak felületesen mutatják be, és a cikkek a hírek és kommentárok között egyensúlyoznak. A nyelvezet meglehetősen szerény. Ami a Facebookot illeti, a hatóköre több tízezres közönségre terjedhet. A riportok gyakran

² Facebook adatok alapján

³ *Aeronet.cz* - <http://aeronet.cz/news/>

⁴ *Protiproud.cz* - <http://protiproud.parlamentnilisty.cz/>

⁵ ISSTRAS.cz - <http://www.isstras.eu/cs/>

⁶ *Novarepublika.cz* -

<http://www.novarepublika.cz/>

⁷ *Novarepublika.cz* (8.4.2017) - <http://www.novarepublika.cz/2017/04/vidae-z-jihlavskeho-seminare-nove.html>

⁸ *Bezpolitickékorektnosti.cz* -

<http://www.bezpolitickékorektnosti.cz/>

⁹ *CzechFreePress.cz* -

<http://www.czechfreepress.cz/>

¹⁰ 2017.05.29-én összegezve

¹¹ Az aktív interakciók száma – kedvelések, megosztások, hozzászólások

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

5

egyoldalú nézeteket mutatnak be és olyan beszéd témákra összpontosítanak, melyek a nyugati mainstream média számára kényelmetlennek minősülhetnek. Az alternatív média közé sorolható a *CZ Sputnik*¹² (az orosz kormány által irányított *Sputnik* cseh része), *Eurodenik.cz*¹³, *ČeskoAktuálně.cz*¹⁴ vagy a népszerű *AC24.cz*¹⁵ (körülbelül 225.000 olvasóval havonta¹⁶). Az *AC24.cz* szerkesztői ezenfelül a *Vědomí* nyomtatott újság kiadásáért is felelősek¹⁷.

Csatornák ¹⁸	Lájkok	Interakciók száma ¹⁹
<i>CZ Sputnik</i>	21 056	3 630
<i>Eurodenik.cz</i>	6 703	5 606
<i>AC24.cz</i>	84 562	14 040
<i>Časopis Vědomí</i>	9 290	354

¹² CZ Sputnik.cz – <https://cz.sputniknews.com/>

¹³ Eurodenik.cz – <http://eurodenik.cz/>

¹⁴ eovlini.cz (25. 2. 2016) – <http://neovlivni.cz/propagandisticky-eurodenik-cz-vlastni-rusti-byznysmeni/>

¹⁵ AC24.cz – <http://ac24.cz/>

¹⁶ NetMonitor.cz (április 2017) – <http://www.netmonitor.cz/verejne-vystupy>

¹⁷ Vědomí.cz – <http://vedomi.cz/>

¹⁸ 2017.05.29-én összegezve

¹⁹ Az aktív interakciók száma – kedvelések, megosztások, hozzászólások

ČeskoAktuálně.cz 25 197 3 751

A „híd média” kifejezés a mainstream médiában már meglévő csatornákra utal. Ezek a portálok a hard-core összeesküvés-elmélet honlapok²⁰ világába vezető útként szolgálnak. A közzétett cikkek nyelvezete – különösen a címeke – rendkívül erős érzelmi töltetű és időnként különválasztható a szövegtől. Ezek a csatornák széleskörben helyet adnak a különböző véleményeknek, ami legitimitást adhat szélsőségesebb hozzászólásoknak is. A publikált cikkek szerzői túlnyomó részt nyilvánosak, az idézetek hivatkozással ellátottak és a szerkesztői gárda összetétele is meg van adva²¹. Mindamelllett, helyet kapnak az összeesküvés honlapokon publikáló, ismeretlen alkotók is. Ezeknek a csatornáknak az olvasottsági szintje hasonló, mint a mainstream médiáé. A legkiemelkedőbb cseh „híd média” a *Parlamentnílisty.cz*²², amely képes volt kulcsszerepet betölteni a cseh médiában (körülbelül 800.000 olvasó érdeklődését kelti fel havonta²³). Szerepe, az úgynevezett „híd média” az összeesküvés

²⁰ RESPEKT (22. 1. 2017) – <https://www.respekt.cz/politika/parlamentni-listy-jsou-mostem-mezi-serioznimi-informacemi-a-pruruskou-manipulaci>

²¹ Lásd: *ParlamentníListy.cz* – szerkesztés – <http://www.parlamentnilisty.cz/redakce/redakce/>

²² *ParlamentníListy.cz* – <http://www.parlamentnilisty.cz/>

²³ NetMonitor.cz (április 2017) – <http://www.netmonitor.cz/verejne-vystupy>

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

6

elmélet csatornák felé azon mutatható be, hogy ugyanazon domén alatt működtet olyan (főként az iszlámról, valamint a migrációról szóló) dezinformációt és összeesküvés-elméleteket terjesztő honlapokat, mint az EUportal.cz²⁴, az EUrabia.cz²⁵, a FreeGlobe.cz²⁶. Egy másik „hid média” a Prvnízpravy.cz honlap²⁷.

Csatorna ²⁸	Lájkok	Interakciók száma ²⁹
ParlamentníListy.cz	44 375	7 088

A Facebook oldalak különböznek a fent említett csatornáktól. A tartalmuk többsikű és nagyobb mértékben képes befolyásolni a követőit. Ezeknek a platformoknak a fontossága a követők aktivitásától függ, akik képesek az egyes tartalmakat továbbítani az azonos nézeteket valló felhasználóknak. A „We

are here at home.com”³⁰ Facebook oldal főképp a menekültekkel kapcsolatos témákra és az európai iszlamizációs veszélyre összpontosít. A Zpravy (News)³¹ szintén érinti az iszlám körüli témákat és támogatja a cseh köztársasági elnököt, Miloš Zeman-t. E két oldal összeköttetésben áll egymással – a FB üzenet kontaktjuk azonos (@zpravy³²).

Csatorna ³³	Lájkok	Interakciók száma ³⁴
We are here at home.com	83 486	15 593
Zpravy	11 392	4 243

A YouTube csatornák szintén rendelkezhetnek bizonyos fokú befolyással, főképp, ha más csatornákkal együttműködnek. Vonzerjük a videóanyagok sajátosságában rejlik. A Česká nezávislá televize (Cseh független

²⁴ EUportal.cz – <http://euportal.parlamentnilisty.cz/default.aspx>

²⁵ EUrabia.cz – <http://eurabia.parlamentnilisty.cz/default.aspx>

²⁶ FreeGlobe.cz – <http://freeglobe.parlamentnilisty.cz/default.aspx>

²⁷ ParlamentníListy.cz/redakce – <http://www.parlamentnilisty.cz/redakce/redakce/>

²⁸ összegezve 29. 5. 2017

²⁹ Az aktív interakciók száma – kedvelések, megosztások, hozzászólások

³⁰ „Otthon vagyunk.com” -

<https://www.facebook.com/zpravy.cz/?fref=ts>

³¹ Zpravy -

https://www.facebook.com/pg/zpravy/about/?ref=page_internal

³² Otthon vagyunk.com:

https://www.facebook.com/pg/zpravy.cz/about/?ref=page_internal vs. Zpravy/ elérhetőség (https://www.facebook.com/pg/Zpravy/about/?Ref=page_internal)

³³ összegezve 29. 5. 2017

³⁴ Az aktív interakciók száma – kedvelések, megosztások, hozzászólások.

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

7

TV)³⁵, melyet 2011-ben Petr Černý nyugdíjas alapított egyéb alternatív forrásokból gyűjtött információkra épül³⁶. Egy másik YouTube csatorna a - 2013-ban alapított - *Svobodný vysílač (Szabad közvetítő)*³⁷, tartalma sokoldalú: politikai kommentárok és kevésbé jelentős politikai szereplőkkel készített interjúk keverednek történelmi, életstílus és összeesküvés elméletekről szóló műsorokkal

dezinformációs csatornákon az arab menekültek és az Európára leselkedő iszlamizációs fenyegetettség voltak. Jellegzetes témák a migránsok által az európai nagyvárosokban elkövetett erőszakos bűncselekmények, terrortámadások, valamint az iszlám jog bevezetésének gondolata^{39 40 41}. A migrációs válságot gyakran úgy mutatják be, mint a globális elit által előre eltervezett összeesküvést^{42 43}, annak

Csatorna ³⁸	Feliratkozók	Látogatók száma
Česká nezávislá televize	7 046	2 472 984
Svobodný vysílač	4 028	2 273 756

Fő narrációk

A leginkább jelenlevő témák a cseh

³⁹ „A migránsok megerősakoltak egy 15 éves gyereket Znojmo közelében...”, EUportál (2017.05.20) – <http://euportal.parlamentnilisty.cz/Articles/17303-uprchlici-znasilnili-nedaleko-od-znojma-15lete-devce-krome-podezreleho-19leteho-afghance-ktery-je-ve-vazbe-jde-jeste-o-dva-somalce-ve-stejnem-veku.aspx>

⁴⁰ „Az olasz városok hanyatlóban a migránsok miatt”, EUportál (2017.05.21) – <http://euportal.parlamentnilisty.cz/Articles/17307-italska-mesta-kvuli-imigrantum-kolabuji-obyvateľstvo-je-jiz-potrebi-za-sebou-na-pokrajizhrouceni.aspx>

⁴¹ „A muzulmánok taktikát váltottak és elfoglalják Bécsset a migráció és a természetes születésszám segítségével”, EUportál (2017.05.01) – <http://euportal.parlamentnilisty.cz/Articles/17146-muslimove-zmenili-strategii-a-dobvyvaji-viden-migraci-a-porodnosti-fotografie-z-nichz-mrazi.aspx>

⁴² „A migránsválság a második világháború befejezése óta tervbe volt véve”, Parlamentnilisty.cz (2017.04.25) – <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/>

³⁵ Česká nezávislá televize – <https://www.youtube.com/user/svobodnatv/about>

³⁶ Aktuálně.cz (30. 4. 2017) – <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/zadny-sarin-v-syrii-umirali-herci-duchodce-z-decina-vysilac-l/r~6bae2a882cb411e7903d0025900fea04/>

³⁷ Svobodný vysílač – https://www.youtube.com/channel/UCUJFCkx_UVGGBWlgZedvKw/videos

³⁸ összegezve 29. 5. 2017

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

8

demonstrálását, hogy az európai politikusok képtelenek hatékony megoldást találni a problémára⁴⁴. Más népcsoportokról szóló idegengyűlölő hangvételű hírek (mint például cigány fiatalok durvaságáról szóló riport⁴⁵, vagy az egész világra kiterjedő zsidó összeesküvés⁴⁶) bár kisebb arányban, de szintén jelen voltak.

Migracni-krize-byla-planovana-od-konce-svetove-vaiky-muslimove-jsou-jen-loutky-Monstrum-Merkelova-a-ohavna-EU-Snad-Trump-zjist-ze-je-klaman-Znalec-islam-u-Kanady-hovori-485173

⁴³ „Kiszivárgott egy riport: a milliárdos Soros György arra használja a migrációt, hogy saját pozícióját erősítse”, Eurodeni.cz (2016.08.17) – <http://eurodeni.cz/zpravy/unikla-zprava-miliardar-george-soros-chce-vyuzit-migracni-krize-k-posileni-sveho-vlivu>

⁴⁴ „A kompromittálódott Merkel és az összezavarodott cseh gazdák”, CZSputnik (2016.08.26) – <http://cz.sputniknews.com/ceskarepublika/20160826/3754997/merkelova-rozpaky-cesko-zmatek-praha.html>

⁴⁵ „Az erőszakot alkalmazó cigány terrorizálja Nachod-ot, a rendőrség pedig tétlen”, EUportál (2017.04.30) – <http://euportal.parlamentnilisty.cz/Articles/17187-agresivni-cikan-terorizuje-nachod-a-stat-s-tim-nic-nedela-podivejte-se-na-reportaz-tv-nova.aspx>

⁴⁶ „A francia kormány a teljes idiokrácia példája”, BezpolickeKorektnosti.cz (2017.05.19) – <http://www.bezpolickeKorektnosti.cz/?p=88984>

További népszerű témának számít a nyugati politikai elit kritikája, amelynek két fő sémája volt megfigyelhető. Az USA agresszív, harcias és a globális békét veszélyeztető országgént jelent meg^{47,48}. Az EU elit mint gyenge, naív és politikailag elfogult intézmény került bemutatásra.⁴⁹ A nyugati országokban rendezett választások szintén lényeges témát jelentettek. Az amerikai elnökválasztással kapcsolatos szokásos narráció célja a demokrata jelölt, Hillary Clinton lejáratása volt.^{50,51} Ami a francia

⁴⁷ „Az USA és Szaúd-Arábia folyosót biztosít 9 ezer ISIS harcosnak az iraki Moszulból Szíriába”, Zvėdavec.org (2017.10.15) – <http://www.zvedavec.org/komentare/2016/10/7056-usa-a-saudove-poskytnou-9000-bojovniku-isis-volny-pruchod-z-irackeho-mosulu-do-syrie.htm>

⁴⁸ „Tervez – e az USA újabb idegen zászló alatt végrehajtandó műveletet Szíriában?”, AC24.cz (2016.10.11) – <http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8940-usa-falesna-vlajka-novinar-americke-letouny-rusko>

⁴⁹ „A francia kormány a teljes idiokrácia példája”, BezpolickeKorektnosti.cz (2017.05.19) – <http://www.bezpolickeKorektnosti.cz/?p=88984>

⁵⁰ „Hillary epilepsziás vagy megszállták a démonok?”, Prvnízpravy.cz (2016.06.30) – <http://prvni-zpravy.parlamentnilisty.cz/zpravy/zpravy-je-hillary-epileptickou-nebo-demonem-posedla-video/>

⁵¹ „Video: Hillary Clinton rohamot kapott a színpadon és gyógyszerrel kellett bevennie”, Aeronet (2016.09.06) - <http://aeronet.cz/news/video-hillary-clinton-prodelala-svuj-dosud-nejtezsi->

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

9

elnökválasztást illeti, Emmanuel Macront a globális elit jelöltjeként ábrázolták. Később a győzelmét csalásnak minősítették.⁵³ Szintén népszerű narráció az ukrán válság témája. Az országot rendszerint egy összeomlás szélén álló, saját lakosságát terrorizáló, hozzá nem értő kormány által irányított államként mutatták be.⁵⁴

Oroszországot illető pozitív narráció ritkán szerepelt. **Az összeesküvés elmélet honlapok** és a **YouTube csatornák** az agresszív USA fő ellenfeleként festették le Oroszországot, melynek célja bizonyos

fokú stabilitás megvalósítása.⁵⁵ Az **alternatív média** igyekszik Oroszországot nem politikai, hanem más kérdések – mint pl. tudósok vagy sportolók sikerei - kapcsán megemlíteni.⁵⁶ Ami a politikai elitet (főképp Vlagyimir Putyin elnököt) illeti, ők mint hozzáértő államférfiak jelennek meg.⁵⁷ A **„híd média”** által közölt szövegek kitűnnek sokszínűségükkel (beleértve az Oroszország szempontjából kedvezőtlen véleményeket is), ami egyedi jelleget biztosít e médiának. Mégis, gyakran jelentek meg Oroszországot a nyugati agresszió áldozataként bemutató cikkek. A **Facebook oldalakon** Vlagyimir Putyin orosz elnök volt az egyik a pozitív

zachvat-kasle-behem-projevu-primo-na-podiu-si-musela-vzit-prasek-cz-titulky/

⁵² „Hillary Clinton sátánista hálózatára fény derült”, New World Order Opposition - <http://www.nwoo.org/2016/11/11/satanisticka-sit-hillary-clintonove-odhalena/>

⁵³ „Rockefeller szabadkőművese kulcsot kapott az Élysée Palotába”, Protiproud.cz (2017.05.08) – <http://protiproud.parlamentnilisty.cz/politika/3119-rockefelleruv-zednar-dostal-klice-od-elysejskeho-palace-dalsi-podivne-hlasovani-elity-eu-slavi-opatrne-rec-symbolu-vprimem-prenosu-vypukne-ve-francii-obcanska-valka-lze-prechytacit-dabla.htm>

⁵⁴ „Ukrajna demográfiai katasztrófa elé néz”, NWO (2016.08.10) <http://www.nwoo.org/2016/08/10/ukrajina-se-ocitla-za-hranici-demograficke-katastrofy/>

⁵⁵ „Bomba Putyin kezében...”, Protiproud.cz (2017.05.25)

– <http://protiproud.parlamentnilisty.cz/politika/3147-bomba-v-putinovych-rukach-silnejsi-nez-atomova-klic-k-tajemstvi-dneska-proc-je-rusko-tak-vojensky-silne-pentagon-ma-tezkou-migrenulatani-der-a-procitnuti-do-reality-kolik-papirovyh-dolaru-je-za-dreveny-rubl.htm>

⁵⁶ „A mindenki számára biztosított ingyenes gyógyszer lehetséges”, SputnikCZ (2017.05.06) – <https://cz.sputniknews.com/svet/201705065236305-Rusko-bezplatne-leky/>

⁵⁷ „A Nyugat hibái és illúziói és Putyin realizmusa”, (2017.04.24) – <http://ceskoaktualne.cz/2017/04/zpravy-ze-sveta/focus-nepriznane-chyby-iluze-zapadunarazily-na-putinuv-realismus/>

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

10

hangnemben említett kevés politikus közül.⁵⁸

Manipulációs módszerek

A fent említett, alternatív híreket kínáló csatornákon alkalmazott manipulációs módszerek sokfélék. Az összeesküvés elmélet honlapok, a Facebook oldalak és a YouTube csatornák emocionális nyelvezettel, manipulációs címekkel és képekkel alátámasztva mutatják be az összeesküvés elméleteket. Másrészt az alternatív média és a „híd média” látszólag tárgyilagos híreket használt a célközönség manipulálása céljából; ám az általánosan használt módszer az összes megfigyelt csatormánál azonos volt – a célközönség negatív érzelmeire hatni. A cseh csatornák manipulációs módszereire vonatkozó kulcsfontosságú megállapítások a következők:

- **Kiemelt külpolitika** – a megfigyelt oldalakon közzétett hírek többsége külföldi eseményeket érint. Ez csak akkor változik, ha a belpolitikai dinamika lehetővé teszi a kétértelmű interpretációt (pl. a

⁵⁸ EH/a kampány tartalmának elemzése: We are here at home (2016.06.21) – <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2017/02/Anal%C3%BDza-obsahu-kampan%C4%9B3.pdf>

2017. május elején tapasztalható politikai válság folyamán⁵⁹⁽⁶¹⁾).

- **Expresszív nyelvezet** – expresszív nyelvezet, helyenként közönséges kifejezések használata
- **Manipulatív címek** – a címek általában hosszúak és érzelmi tartalmúak (nem mindig felelnek meg a szöveg további részének)
- **Manipulatív képek** – a szöveggel össze nem függő, negatív érzelmeket keltő képek alkalmazása
- **Tisztázatlan vagy ellenőrizhetetlen források** –

⁵⁹ „Megkezdődött a Majdan Prágában? Vélemény”; CZSputnik (2017.05.11) – <https://cz.sputniknews.com/ceskarepublika/201705115268163-praha-majda-zahajeni-ivan-kratochvil/>

⁶⁰ „Babiš: „Megölhetnek, mégsem mondom le. Az egész parlament Babis ellen”, Aeronet.cz (2017.05.10) – <http://aeronet.cz/news/babis-muzete-me-i-zabit-ale-nebudu-rezignovat-neodejdu-z-politiky-cely-parlament-proti-babisovi-opakuje-se-scenar-jako-z-dob-likvidace-vita-barty-jenom-to-ma-drsnejši-okraje/>

⁶¹ „Minden lehetséges eszközzel vezetett rendkívüli összkampány Babis befektítése céljából”, EUportál (2017.05.09) – <http://euportal.parlamentnilisty.cz/Articles/17262-neuveritelna-masivni-medialni-kampan-vedena-vsemi-prostredky-ma-dehonestovat-babise-a-odsoudit-babise-jako-lhare-a-podvodnika-kdyz-uz-neni-mozne-ho-zbavit-prizne-vo-luciu-jinak.aspx>

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

11

anonim források használata további magyarázat nélkül, illetve hivatkozás kétes szakértők állításaira⁶²

- **Általánosítás** – általános/meggondolatlan következtetések bizonyos csoportokról egyéni példák alapján⁶³
- **Független szakértők** – a szöveg „szakértőket” idéz, illetve látszólag tudományos megállapításokat használ fel a hitelesség alátámasztása céljából⁶⁴
- **Hamis vagy eltorzított hírek** – hamisított, illetve rosszul értelmezett állítások, információk, illusztrációk.⁶⁵

- **Egyoldalú értelmezés** – a szöveg kritika nélkül azonosul az egyik fél álláspontjával

MAGYARORSZÁG

Csatornák

Ami az oroszbarát dezinformációs csatornákat illeti, jelenleg 80-100, a Kreml narrációját terjesztő honlap van Magyarországon. Azonban határozott többségének - úgy tűnik - nincs komoly hatása, legalábbis ezt nem lehet megállapítani a tetszések és megosztások számából, és abból, hogy a blog szférában maradnak. Összesen 6-10 igazán befolyásos propaganda honlap van, az általuk közzétett cikkek könnyedén kapnak többszáz tetszést és megosztást.

A fent említett honlapok közül nem mindegyik aktív a közösségi médiákban, legalábbis nem közvetlenül. A „Twitter-kultúra” hiánya következtében egyedül a Facebookon léteznek magyar nyelven vezetett jelentősebb oroszbarát oldalak. A projekt során mindössze 10 olyan

⁶² „Ukrán katonák bombázták a Kijev által ellenőrzött donyecki elővárosokat”, CZSputnik.cz (2017.05.26) – <https://cz.sputniknews.com/svet/201705265357125-ukrajinsti-vojaci--Kyjev-osrewlovani-DLR/>

⁶³ Buzogány, fejsze, kés, pisztoly, bomba”, Bezipolitickékorketnosti (2016.07.29.) – <http://www.bezipolitickekorketnosti.cz/?p=76801>

⁶⁴ „Nézzünk szembe az igazsággal-Nagy-Britannia jövője muzulmán”, EUportál (2017.05.17) – <http://euportal.parlamentnilisty.cz/Articles/17221-priznejme-si-fakta-realisticka-budoucnost-britanie-je-islamska.aspx>

⁶⁵ „A muzulmánok Észak-Csehországban a puskából lövést gyakorolják. Előkészületek a szent háborúra Csehországban?”, Aeronet.cz

(2016.07.07) – <http://aeronet.cz/news/muslimove-na-severu-cech-trenuji-strelby-ze-samopalu-priprava-kombatantu-na-vyhlaseni-intifady-v-ceske-republice-hlavne-at-vlada-nezapomene-lidem-odebrat-zbrane-aby-se-nemohli-branit/>

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

12

Facebook-oldalt találtunk és kísértünk figyelemmel, amely 2.000-nél több támogatóval rendelkezik, illetve egyértelműen oroszbarát álláspontot képvisel és rendszeres időközönként közlésez propaganda cikkeket, amelyeket főként a hidfo.ru vagy a RT csatornával kapcsolatban álló forrásokból merít.

Magyarországot egy sajátos jelenség jellemzi az orosz dezinformációs csatornák kapcsán, ugyanis az orosz dezinformáció gyakran a mainstream médiában is megjelenik, elsősorban az állami tulajdonban levő, illetve a kormány által befolyásolt csatornákon és újságokban. Ez jelentős különbség Magyarország és a többi visegrádi ország között.

A mainstream médiákon kívül – ahol gyakran előfordul orosz narráció – egyértelműen az MTI állami hírügynökség bír a legnagyobb jelentőséggel, főként annak köszönhetően, hogy a híreket ingyenesen biztosítja, így szerfelett befolyásos Magyarországon. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy – ami a tartalmat illeti - az MTI nem jelenít meg hamis vagy kitalált híreket. Mindamelllett közlésez olyan – vezető politikusoktól vagy befolyásos újságoktól származó – orosz véleményeket, amelyek több szinten is dezinformációs csatornaként szolgálnak. Ez jellemző onnan kezdve, hogy a kelet-ukrajnai szakadárokat legitim államként említik odáig, hogy a szíriai civilek

tömeges haláláért az Egyesült Államokat vádolják.

Emellett az összes fontos napilap közöl az orosz dezinformáció részének minősíthető cikkeket. Ugyanakkor még a két jobboldali napilap között is jelentős különbségek mutatkoznak. Az egyik a kormányt támogató, csaknem szélsőjobboldali, ezért viszonylag marginális újság, amelynek egy ellentmondásos, kormánybarát oligarcha a tulajdonosa. Számos olyan szerzőt találtunk e napilapnál, akik nyíltan publikálnak NATO- és EU-ellenes propagandát, dezinformációt terjesztő szövegeket. Az újságírók háttere közismert, sokan közülük közeli kapcsolatban állnak Oroszországgal, illetve az orosz ideológiával, és a szerkesztőség egésze azonos, határozott politikai nézeteket vall. A másik konzervatív – nem ritkán a kormányt kritizáló - független napilapban, néhány oroszpartii érzelmeiről jól ismert újságíró publikál. A külpolitikával foglalkozó vezető zurnalisztájuk – aki orosz témában igen jól informált szakértő – *Russlandversther*-nek tekinthető, és az volt már jóval azelőtt is, hogy Moszkva megkezdte volna dezinformációs, célzott működését. A publikációi nagyszerűen bizonyítják, mennyire nehéz megkülönböztetni az őszinte meggyőződést a szándékos dezinformációs tevékenységtől. A publikációi hozzájárulnak az orosz narráció jelenlétéhez a magyar mainstream sajtó diskurzusában.

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

13

Néhány további, többé-kevésbé elismert újságíró is képvisel a mai orosz narrációval egybehangzó álláspontot, de a nézeteik inkább vezethetők vissza a hagyományos magyar kelet-párti érzelmekre, mint a jelen orosz propagandára (a magyar mitológia keleti vonatkozása).

Megjegyzendő, hogy számos e-mail lánc működik az idősebb lakosság körében – s ez jelentős eszköznek számít, mivel az országban élő nyugdíjasok száma hárommillió. E láncok szintén orosz propagandát terjesztenek. Nem könnyű felmérni, vagy akár elérni ezeket a csatornákat, azonban hatékonyságuk messze magasabb, mint bármely hírportálé: a befogadó ismeri a feladót, és ezért hitelesebbnek tűnik az üzenet, még akkor is, ha ez mindössze egy oroszbarát cikk copy-paste változata.

Fő narrációk

Ami a tartalmat illeti, elemzésünk arra a következtetésre jutott, hogy a Magyarország-ellenes orosz dezinformáció meglepően kevés, kifejezetten magyar közönségre szabott témát alkalmaz. Ez jelentős különbség Lengyelországhoz képest.

Az orosz dezinformátorok nem vették észre, milyen lehetőségek rejlenének a magyar társadalom bizonyos rétegeinek románellenes, szlovákellenes, nacionalista-revizionista gondolkodásmódjának kihasználásában.

A migránsellenes tartalmak hatékony terjesztése volt az egyedüli kivétel, ebben aktívan részt vettek az oroszbarát dezinformációs csatornák a magyar kormány által irányított médiával együtt. Bár ebben az egyedi esetben Oroszország és a magyar kormány érdekei egybeestek, mivel mindkettő az EU gyengítését – illetve egy közös EU-szintű megoldás kidolgozásának akadályozását - célozta meg. A magyar kormány akkor már folyamatban levő migránsellenes kampányának köszönhetően az orosz dezinformációs csatornák által terjesztett migránsellenes „hírek” könnyedén visszhangra találtak a magyar társadalomban. Azonban még ezt sem lehet sajtóságos, Magyarországra szabott tartalomként tekinteni, mivel ennek terjesztése más országokban is megfigyelhető volt.

Magyarországon az egyéni tartalmak viszonylagos hiányának oka tisztázatlan. A magyarázatok egyike (bár ez kevésbé valószínű) ezt a lehetőségek felismerésének hiányára vezeti vissza. Egy másik magyarázat szerint az orosz dezinformáció stratégiai és operációs tervezői már így is kellően meggyőzöttek vélik Magyarország lakosságát, így nem szükséges komoly információs kampányt folytatni. Szintén magyarázatként szolgálhat a források hiánya: a Magyarország-ellenes információs műveletek lefolytatásához először is magyarokat kell alkalmazni (vagyis ez nem ugyanaz, mint az angol nyelven való trolling, illetve a kommentelés, amelyet bárki, aki legalább középfokon beszél a nyelvet, képes

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

14

megfelelően megvalósítani), s ez szűkíti a lehetőségeket a humán erőforrások korlátozottsága miatt. De mint említettük, a valódi okokat nem ismerjük.

Egyéb oka a Magyarországra irányított propaganda alacsony intenzitásának az lehet, hogy a magyarok – mint a szlovákok és a csehek is – egy nyugat és kelet közötti köztes államot támogatnak, mint az a GLOBSEC Policy Institute legutóbbi felméréséből kiderül. Ez azt jelenti, hogy az oroszok célja – vagyis a szövetséges partnerek és intézmények iránti bizalom csökkentése – tulajdonképpen már megvalósult.

Az orosz dezinformáció az általános, nem külön Magyarországra irányuló tartalom terjesztésére törekszik. A narrációk fő stratégiai céljai az alábbiak voltak:

- az EU-ba vetett bizalom meggyengítése
- a migrációellenes és menekültellenes érzelmek erősítése
- NATO-ellenes érzelmek felélesztése és erősítése
- Amerika-ellenes érzelmek felélesztése és erősítése
- Ukrajna fasiszta, agresszor, korrupt és bukott államként való ábrázolása, s ezáltal lejáratása
- a Malaysian Airlines MH17-es járatának lelövéséről szóló Joint Investigation Team riport lejáratása
- a liberális értékek, az emberi jogok tisztelete, valamint ezen

értékek terjesztéséért harcoló civil szervezetek lejáratása

Manipulációs módszerek

E tartalmak terjesztése többféle módszerrel történt, az egyértelműen hamis képek publikálásától a módosított képek közzétételéig, a kelet-ukrajnai szakadárokat legitim, megválasztott szereplőkként történő ábrázolásától kezdve, az USA szíriai háborús bűncselekményekkel való vádolásáig. Talán a leggyakrabban használt módszerük a létező, bizonyított tények félremagyarázása és eltorzítása volt.

Megfigyelt sajátosság, hogy az orosz dezinformáció szereti a külföldön működő orosz dezinformációs honlapok által gyártott „hírek” körbeküldését, újrahazsnosítását más országokban, ezáltal extra hitelességet biztosítva az információnak, megsokszorozva a hatást. Ennek egyik látványos példája volt az a cikk, amelyet eredetileg a globalresearch.ca honlap készített. Ez a cikk egy orosz színekre átfestett USA Marines F/A-18 bombázóról szól, azzal vádolva az USA-t, hogy Oroszország lejáratása céljából hamis zászlót fest a bombázókra Szíriában. Valójában a lefotózott F/A-18 bombázó az úgynevezett agresszor repülőszázadnak volt a része, amelynek amerikai pilóták gyakorlatoztatása a feladata idegen erők elleni harcban. Tehát maga a kép önmagában valódi volt. Ugyanakkor, a lehetséges USA álbombázásról szóló tudósítás teljesen hamis volt. Mégis, a

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

15

cikk széles körben terjedt magyar nyelven, és a „külföldi tudósítókra” hivatkozva extra hitelességet nyert.

A közösségi média csatornákat illetően egyértelműen állíthatjuk, hogy a legerősebb oroszbarát honlapok eltitkolták ideológiai álláspontjukat és inkább alternatív híreket kínáltak. Csupán a tartalmi elemzések bizonyítják, hogy e honlapok döntő többsége oroszbarát nézőpontú külpolitikai cikkeket publikált. Mivel a külpolitikára vonatkozó hírek Magyarországon a legkevésbé népszerűek közé tartoznak, bármely elsődlegesen külpolitikával foglalkozó és reklámmentes hírcsatorna – mint hidfo.ru – nem követné a tényleges igényt, vagy az üzleti szemléletet. Csakis másodrangú Facebook-oldalak – közel 20.000 követővel – támogatják nyíltan Oroszországot, miközben a Hidfo, a Kreml által vezetett félhivatalos magyar hírportál csupán az ötödik legnépszerűbb az oroszbarát Facebook oldalak között.

MOLDOVA

Csatornák

Az orosz befolyás a Moldovai Köztárságban nagyon erőteljes, s ez különböző csatornákon keresztül valósul meg, beleértve számos orosz tömegtájékoztatási eszközt is, melyek közvetítenek vagy továbbítanak híreket Moldovában, főleg az új médiákon és társadalmi médiákon keresztül, valamint néhány politikai formáció és más

oroszbarát érdekcsoport kommunikációs forrásán keresztül.

Példaként néhány honlap az alábbiakban:

- [Kp.md](#), a „Komsomolskaya Pravda” újság honlapja. A Bureau for Audit of Circulations and Internet (BATI) adatok alapján a "Komsomolskaya Pravda" ⁶⁶ újság moldáv kiadása az egyik legnagyobb példányszámú Moldovában kiadott újság. A legutóbbi, internet forgalom és közönségfelmérés szerint ⁶⁷ 2017. áprilisában a Kp.md honlap 7.37% részesedéssel és 132.105 valódi felhasználóval rendelkezett (körülbelül 270,000 egyedi látogatóval). Ez orosz nyelven jelenik meg. A Facebookon közzétett adatok szerint a KP v Moldove ⁶⁸ oldalt több mint 17.500 ember kedveli; ennek az Odnoklassniki network-on ⁶⁹ megjelenő oldalát több mint 19.000 ember, a Twitter-en 2.900 ember követi ⁷⁰;

[Sputnik.md](#), az Orosz Federáció által szerkesztett Sputnik International része. Moldovában többféle tevékenységet folytat a tömegmédia és állami kommunikáció keretében. A híreik nemcsak honlapjukon, de a Sputnik által készített rádiócsatornákon közvetített híradókban jelennek meg. A Sputnik.md sajtó- és videókonferenciákat szervez, s

⁶⁶ <http://www.bati.md/audit>

⁶⁷ <http://www.bati.md/smtai>

⁶⁸ <https://www.facebook.com/kpmoldova/?pnref=like&rf=265295513562524>

⁶⁹ <https://ok.ru/kpmoldova>

⁷⁰ <https://mobile.twitter.com/KpMoldova>

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

16

ezenek az Oroszországgal és más eurázsiai uniós országokkal való együttműködést taglalja. Továbbképzéseket és versenyeket is tartanak újságíróknak és diákoknak. A legújabb internet forgalom és közönség felmérés szerint 2017. áprilisában a Sputnik.md-nek 7.34% részesedése volt a piacon 131.567 valódi felhasználóval (több mint 240.000 egyedi látogató). A Sputnik Moldova Facebook oldala⁷¹ több mint 6.000 követővel rendelkezik, Odnoklassnikiben⁷² több mint 2.500, és több mint 800 ember követi a Twitteren⁷³. A honlapnak két változata van: orosz és román. 2016 óta Romániában is megkezdte tevékenysége kibővítését.

- Pan.md az orosz „Panorama” újság honlapja. Ezek tulajdonosa Dmitrii Ciubașenko, aki nemcsak újságíró, de volt köztársasági elnökjelölt is. Ciubașenko az „Our Party”-nak volt a jelöltje. Ezt a oroszbarát formációt Renato Usatîi, üzletember és Balti polgármestere vezeti, akit a moldáv hatalom azzal vádol, hogy bűncselekményeket követett el, és néhány hónapja nemzetközi körözést adtak ki ellene. Jelenleg Usatîi Oroszországból irányítja a polgármesteri hivatalt és a pártját. Az újság és a honlap rendkívül népszerű az orosz nyelvű lakosság körében Moldovában. Néhány

időszakban, például politikai kampányok alatt az újság pár ezer példányban jelent meg. 2016-ban, amikor Dmitrii Ciubașenko elvesztette a köztársasági elnöki választások első fordulóját, az oroszul kiadott újság megjelenését megszünt. Ma már a pan.md honlap sem működik.

- Az Actualitati.md, a PSRM szocialista pártnak a honlapja, ami Igor Dodonak, a Moldovai Köztársaság mostani elnökének a pártja. A portált Iuri Vitneanski regisztrálta, aki a PSRM megbízott tanácsosa a Kisinyovi Városi Tanácsban. Nincsenek adatok a román és orosz nyelven megjelenő honlap olvasóiról. A Facebookon a portálnak 1.700 tagja van⁷⁴, az Odnoklasniki-n több mint 2.000⁷⁵ a Twitteren 200 követővel rendelkezik.⁷⁶

- Ntv.md az NTV Moldova honlapja, ami az orosz NTV csatornának a része. A NTV Moldova tévé csatorna tulajdonosa Corneliu Furculiță, a Szocialista Párt parlamenti képviselője, aki egyéb médiavagyonoknak is tulajdonosa: legalább egy televíziócsatornának és újságnak, s ezek mind oroszbarát beállítottságúak. Hivatalos adatok a látogatók számáról nincsenek. Oroszul és

⁷¹ <https://www.facebook.com/ru.sputnik.md/?fref=ts>

⁷² <https://ok.ru/sputnikmd>

⁷³ <https://mobile.twitter.com/sputnikmoldova>

⁷⁴ <https://www.facebook.com/groups/actualitati.md/?fref=ts>

⁷⁵ <https://ok.ru/group/50677006991507>

⁷⁶ <https://twitter.com/ActualitatiMd>

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

17

románul olvasható.⁷⁷ A Facebookon a portálnak 2.600 tagja van.

- Gagauzinfo.md, a Gagauz Autonómia honlapja, amelynek állítólag Irina Vlah, a régió kormányzója a tulajdonosa. Ő azonban ezt nem ismeri be, és a honlapra vonatkozó dokumentumokban más személyek szerepelnek. Ez a legnépszerűbb honlap a régióban, de nincsenek hivatalos adatok a látogatók számáról. Orosz és román nyelven jelenik meg. A hírek a régió aktuális vezetőit támogatják és Oroszországot támogató cikkeket jelentetnek meg. A Facebookon a portálnak 2.900 tagja van⁷⁸, az Odnoklasniki-n 1.500⁷⁹.

Fő narrációk

Az „Információs háború az Interneten. A Közép - és Kelet Európa országaiban tapasztalható Kreml-barát dezinformáció bemutatása és annak elhárítása” című projekt keretében készített riportok elemzése kimutatta, hogy Moldovában a megfigyelt csatornák által közölt közvetlen és közvetett üzenetek többsége az alábbi megállapításokat akarja a moldáv közgondolkodásban elültetni: "Európa közel áll az összeomláshoz", "az USA és Európa provokálja

Oroszországot, mely ezáltal önvédelemre és az igazságos világrend védelmére kényszerül", "Chisinau kormánya kívülről irányított, és képtelen önmagáról dönteni", "Moldova közel áll hozzá, hogy az ukrán példát kövesse, amennyiben a moldáv vezetés nem orientálódik Oroszország felé", „a Moldáv Köztársaság EU csatlakozása nem lehetséges, és a társulási szerződés az ország érdekei ellen való”.

Ilyen módon, néhány megfigyelt online média folyamatosan közli bizonyos Kreml-barát szakértők véleményét. Ők azt állítják, hogy a volt szovjet birodalom országaiban több konfliktus is amerikai eredetű. A kelet-európai országoknak, beleértve a Moldovai Köztársaságot is, két fejlődési irány közül kell választani: ”az amerikai modell – ami elnyomó és totalitáris, vagy az eurázsiai – ami igazságos, többpólusú, megőrzi az államok identitását és szuverenitását” közül. Ugyanazon szakértők szerint, mivel ”Nyugat nem fogja megoldani Moldova problémáit, Oroszország viszont igen”, ezért Moldovának csak Oroszország mellett van jövője. Gyakran ezek a szubjektív vélemények, melyeknek nincsen tényleges alapja, tényekként kerülnek bemutatásra a fent felsorolt oldalak cikkeiben.

Az oroszbarát média folyamatosan terjeszti azt az állítást, hogy Moldovát, akár a szomszédos Romániát és Ukrajnát kívülről irányítják az amerikai milliárdos Soros György alapítványának köszönhetően végzett hallgatók, akik valójában amerikai ügynökök és az

⁷⁷ <https://www.facebook.com/NTV-Moldova-331091417061339/?fref=ts>

⁷⁸ <https://www.facebook.com/gagauzinfo/?fref=ts>

⁷⁹ <https://ok.ru/gagauzinfo>

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

18

amerikai közigazgatás által irányított bábok. Azt állítják, hogy az USA és az európaiak „megvásárolják” Moldovát adományokkal és kölcsönökkel, valamint hogy létezik egy a nyugati országok, az USA és a NATO által szőtt összeesküvés Moldova ellen, melyet a befolyásos ügynökök és a nem-kormányzati szervezetek hajtanak végre, melyeknek nem az ország fejlesztése, hanem annak romba döntése az érdeke. Az elemzett honlapok szerint az egyetlen út, ami megmentheti Moldovát, az Oroszországhoz való közeledés és az Eurázsiai Unióhoz való csatlakozás.

Egy másik nézet, amit a Kreml-barát források gyakran közölnek, hogy Európában káosz uralkodik, és gyors dezintegrációs folyamatok mennek végbe, amely már visszafordíthatatlan. A Brexitet újabb népszavazások fogják követni. Európa erkölcsileg szétesik, mert nem védi a kereszténységet és civilizációt, hanem behódol az agresszív külföldi invázió előtt. Ezzel ellentétben Oroszország az ortodox értékek védelmezője, és sok erőt fordít rá, hogy megfelelő és demokratikus vezetés alatt álljon a világ. De ezeket az erőfeszítéseket semmibe veszik az USA külügye, a Soros Alapítvány, a különböző NATO-struktúrák, a román kormány, amelyek igazságtalanul vádolják Oroszországot, aszerint, ahogyan a nyugati vezetők diktálják számukra.

Az oroszbarát honlapok olyan pártokat és csoportokat támogatnak aktívan, amelyek az európai út helyett az Oroszországhoz való közeledést támogatják. Ez rendkívüli

módon látható volt a 2016. október-novemberi köztársasági elnök választási kampány közben.

A vizsgált online forrásokban továbbá az alábbi valótlan és elferdített elképzelések jelentek meg:

- Naívnak vagy idiótának kell lenni ahhoz, hogy valaki egyetértsen Moldova európai integrációs utópiájával
- Az USA, az EU-biztosok és nagykövetek támogatják a homoszexuális tüntetéseket
- Moldova csak Oroszországgal együtt lehet erős, vagy megszűnik létezni
- Moldova egy báb-állam, báb az USA és az EU Oroszország ellen folytatott harcában
- a NATO uralma alá hajtja Moldovát
- az EU-s Szabadkereskedelmi Egyezmény miatt van a moldáv gazdaság hanyatlóban
- az USA felelős a szíriai háború eskalációjáért; az USA nem teljesíti megállapodásait és védelmezi az Iszlám Állam terrorista szervezetet; Oroszország következetes a terrorizmus elleni harcban, nem úgy, mint az USA.

Manipulációs technikák

Az alábbi manipulációs technikák voltak megfigyelhetőek a cikkekben:

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

19

- Hamis és sztereotíp vélemények terjesztése

- A tények eltorzítása és rossz értelmezése, spekuláció, a valóság elferdítése (pl. „Románia kormánya többé nem képes önálló döntést hozni”, „Ukrajna az USA vazallusa”)

- Összeesküvés elméletek terjesztése (a Nyugat, az USA és a NATO összeesküvése Moldova ellen), az országok szuverenitása elleni támadás, „ahogyan Ukrajnában és Romániában is történt”

- Egyes információk szándékos felnagyítása a közhangulat befolyásolása céljából

- A keleti/orosz és a nyugati/európai értékek és ünnepek szándékos szembeállítás

A megjelenő szövegek többsége – Kreml-barát szakértők által támogatva – sztereotíp véleményeket, féligazságokat, sőt hamis információkat közöl, melynek célja azon megkérdőjelezhetetlen nézet terjesztése, hogy Moldovának nincs jövője Oroszország nélkül. Általában a címek és a cikkek egyetlen ember nézeteit mutatják be, aki speciális Kreml-barát politikai nézőpontot hirdet és népszerűsít. Ezek a cikkek Moldova mindennapjaira és jövőjére, valamint Moldova EU-hoz, NATO-hoz és Oroszországi Föderációhoz fűződő viszonyára vonatkoznak. A címek és alcímek (pl. „Az USA teljes dominációja”, az „Eurázsiai projekt –

megoldás Moldova számára”) és a cikkek szövege sok spekulatív véleményt tartalmaz, amelynek nincs források vagy a szerzők által bizonyított alapja, illetve sok olyan kijelentést közöl, melyek a Nyugatot szembenállóként ábrázolják, démonizálják (pl. „amerikai koncentrációs tábor”). A NATO-t és az EU-t úgy mutatják be, mint labilitást és erőszakot keltő intézmények, ellentétben Oroszországgal és „Putyin és Nazarbajev modelljével”, mely igazságosságot, jólétet és az államiság tiszteletét eredményezi. Ez mind a cikk propaganda jellegére utal. Az alternatív nézetek hiánya a részletesen leírt véleménnyel szemben szintén a szöveg propaganda természetét bizonyítja.

SZLOVÁKIA

Csatornák

A Kreml-barát narráció számos csatornával rendelkezik. Ezek elsősorban oroszról fordított cikkeket tartalmazó honlapok. A szlovák eset különösen érdekes a szlovák és a cseh nyelv hasonlósága miatt. Emiatt számos cikket cseh nyelvről fordítanak vagy egyszerűen cseh nyelven jelentetnek meg. Az alábbiakban néhány honlap:

Zem a vek

www.zemavek.sk

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

20

Mainstream Kreml-barát honlap, szlovák nyelvre fordított rövid cikkekkel, melyek többségükben az Axis of Logic, a RT, a Sputnik vagy más egyéb forrásból származnak. Valójában egy „go – to” honlap Kreml-rajongóknak. Alkotója, Rostas Tibor arról ismert, hogy kapcsolatokkal rendelkezik a szlovákiai orosz nagykövetségen. Ő finanszírozza a Zem a vek papír verzióját, ami könyvesboltokban és trafikokban kapható. A Facebook oldala rendszeresen frissül, és 26.600 felhasználó kedveli. A főszerkesztő, Tibor-Eliot-Rostas a tartalom fő forrása és terjesztője. A Facebookon több mint 5.000 ismerőse van és több mint ezer ember követi, így nagyon sok emberhez eljut.

Hlavné správy

www.hlavnespravy.sk

Mainstream jellegű, konzervatív honlap. A honlap megkérdőjelezi néhány szlovák kormányképviselő legitimitását. A Hlavne Spravy az egyik legbefolyásosabb Kreml-barát propaganda csatorna. A honlap a valódi és propaganda cikkeket 60:40 arányban publikálja, ezért első ránézésre hitelesnek és megbízhatónak tűnik. A cikkek általában névtelenek és nem neveznek meg forrást.

Slobodný vysielac

www.slobodnyvysielac.sk

A Zem a vek után a Slobodny Vysielac szintén népszerű honlap (rádiócsatornát is tartalmaz) az összeesküvés elmélet hívei és az orosz köztársasági elnök rajongói körében. A Slobodny visielac egy műsorszolgáltató vállalat, ami néhány összeesküvés-elmélet témájú showműsort közvetít naponta olyan vendégek közreműködésével, akik hasonlóan vélekednek a témáról.

Parlamentné listy

parlamentnelisty.sk

Objektív szemszögből nézve a parlamentnelisty.sk tartalma kiegyensúlyozott, mivel nemcsak összeesküvés elméleteket és oroszbarát cikkeket tartalmaz, hanem mainstream híreket és nemzetközi biztonsági konferenciákról szóló riportokat is.

Fontos megjegyezni, hogy a Kreml-barát sztorik korlátozott hatással vannak a mainstream médiákra, amelyek gyakran tudósítanak az orosz befolyásról és tevékenységről a régióban. Azonban 2017. márciusában egy újságcikk közölte, hogy a fő szlovák hírügynökség, a TASR és a Sputnik, az egyik fő Kreml-barát hírügynökség között munkakapcsolat áll fenn. A TSAR csak pár nappal később mondta fel az együttműködést a média és társadalom felháborodása hatására. A „siker” ellenére a társadalom nagy része még mindig a konspiráció-párti és alternatív médiát választja a mainstream, hagyományos sajtó helyet.

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

21

Végül fontos azt is megjegyezni, hogy a néhány politikus által használt nyelvezet igen hasonlít az orosz-barát propaganda nyelvére, főleg, ha a NATO-ról, az USA-ról, vagy a régió biztonsági helyzetéről van szó. Továbbá nehéz megkülönböztetni azokat, akik közvetlen kapcsolatban állnak a Kremllel, illetve akiket egyszerűen csak Amerika-ellenes ideológia vezérel.

Fő narrációk

A szerzők cikkei kevésbé szólnak a konspiráció elméletekről. Az orosz külpolitikát általában jónak és hatékonyaként tüntetik fel. Az orosz beavatkozást Ukrajnában az orosz nyelvű, elnyomott kisebbség megsegítéséként mutatják be. A szíriai háborút mint a radikális terrorizmus elleni háborút ábrázolják, annak ellenére, hogy több ország is az Aszad rezsim támogatásával és civil célpontok bombázásával vádolja Oroszországot. Az EU-t és annak intézményeit egyre gyengébbnek és kaotikusnak látják. A csatornák *status quo* alternatívákat javasolnak. A Kreml-barát médiák az EU-ra és a Nyugatra vonatkozó negatív hírekre koncentrálnak. A sikerekről nem szólnak, csak a tüntetéseket, politikai botrányokat és lemondásokat közlik. A cikkek gyakran az EU-ból való kilépésről szóló vitára, a NATO helyzeti alternatív javaslatokra, a semlegesség lehetőségére koncentrálnak.

Manipulációs technikák

Az általánosítás a propaganda egyik leghatékonyabb eszköze, ami sok helyzetben alkalmazható. Először is, a dezinformációt terjesztő honlapok azonosítják az USA-t és a NATO-t. Teljes mértékben figyelmen kívül hagyják az USA külpolitikájának összetettségét és függetlenségét, és minden akciót NATO-misszióknak tekintenek.

A gúnyolódást / trollingot olyan személyek használják, mint Ľuboš Blaha, a SMER-SD pártból. Blaha a parlament európai ügyek bizottságának elnöke. A közösségi médiában gyakran gúnyolódik a NATO és a szövetséges országok orosz fenyegetésre adott reakcióján. Csökkenti Oroszország befolyásának jelentőségét a régióban. Ugyanakkor nem veszi figyelembe a dezinformációs kampány releváns példáit, miközben fegyverkezéssel és félelemkeltéssel vádolja a NATO-t és az európai országokat. Blaha egyébként a szlovák védelmi büdzsé növelésére szavazott.

Lengyelország

Csatornák

A több mint 50 honlapról vett eset elemzése kimutatta, hogy a Kreml-barát

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

22

propaganda Lengyelországban nem csak kiterjedt (számos honlap) és többcsatornájú (főként cikkek és trolling alkalmazásával), de az ország-specifikus elbeszélések és a használt technikák miatt különleges is. Miközben a Facebooknak (amit nemcsak az elemzett időszakban figyeltek meg) növekvő fontosságú szerepe van a dezinformáció terjesztésében (folyamatosan valótlan hatáskeltő eszközöket használ), a Twitter nem játszik elsőrendű szerepet Lengyelországban a dezinformáció terén és a propaganda csatornák között. Úgy tűnik, hogy az orosz kormány tulajdonában levő Sputnik hírügynökség, valamint a gyanús híreket csoportosító politikai blog, a dziennik-polityczny.com - amit valószínűleg az orosz titkosszolgálat vezet - kivételével a Lengyelországban elemzett honlapok többsége (50) hazai eredetű⁸⁰. Amíg a Sputnik weboldalra sok más honlap hivatkozik, addig a dziennik-polityczny.com valószínűleg a leginkább félrevezető a vizsgált website-ok között. A website-on az olvasható, hogy [Adam Kamiński](#) a [főszerkesztő](#). Ugyanakkor, néhány újságíró kiderítette, hogy a fotó valójában egy litván orvost ábrázol. Ugyanakkor Wojciech Brożek, aki együttműködik a honlappal, egy New York-i lakos fényképével szerepel. Ez fontos, mivel a vizsgált cikkek egy közös

jellemzője, hogy rendszerint névtelen újságírók szerkesztik őket. Ez megakadályozza, hogy az újságírók nevét felfedjék, ami különösen fontos lenne amiatt is, hogy a riportot összegző javaslatok egyik pontja a dezinformációs történetek leleplezése méghozzá úgy, hogy a szerzők nevét is nyilvánosságra hozzák. Nem foglalkozunk az elemzett honlapok tulajdonosaival, mivel ez nem a jelentés célja. Ez a oknyomozó újságírók, a média és a titkosszolgálat feladata. A dziennik-polityczny.com a YouTube-on is aktív. Az itt született cikkek gyakran megjelennek olyan honlapokon is, mint a Neon24.pl vagy a wiernipolsce1.wordpress.com. Ezen kívül anonim szerzők publikálnak ezeken blogokon és fórumokon (ez nemcsak a jobboldali, de a liberális médiákat is érinti, mint pl. a [Tok fm rádió](#)). Hangsúlyozandó, hogy a [blogok](#) (valamint a híroldalakon olvasható kommentek) használata a dezinformáció terjesztésének leggyakrabban alkalmazott módszere Lengyelországban.

Az 50 elemzett honlap közül ötnek van a legnagyobb hatóköre:

- zmianynaziemi.pl;
- www.dzienniknarodowy.pl;
- alexjones.pl;
- wolna-polska.pl;
- www.pch24.pl.

⁸⁰ Lásd: <https://oko.press/polskie-fejki-rosyjska-dezinformacja/>

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

23

A következő mutatókat vizsgáltuk ⁸¹ : lengyelországi rangsor a honlapok forgalmát figyelő alexa.com szerint – statisztikák és elemzések, a tetszések száma a Facebook-on és a követők száma a Twitter-en. A Zmianynaziemi.pl a YouTube-on is aktív (a cikkeket lektor olvassa föl, és vizuális anyagot is tartalmaznak). Ennek a hatását nem szabad azonban túlbecsülni, mivel a legkárosabb hatása a lengyel társadalomra és a politikai elitre (ami egyébként erre a csoportra még így sem túl jelentős) a dziennik-polityzny.com-nak van, amely gyakran a dezinformáció fő forrásának tekinthető.

Fő narrációk

A Kreml-barát honlapok Lengyelországban számos erős érzelmi töltetű cikket publikálnak különböző félelmek és történelmi igazságtalanságok kihangsúlyozásával. Ez elsősorban (de nem kizárólag) a Lengyelország és Ukrajna közti nehéz múltra koncentrál (emlékeztetve a történelemre, a **volhíniai mészárlásra**⁸², ahol az ukránokat vad és

kegyetlen, lengyeleket lemészároló állatoknak ábrázolják). Ennek a tipikusan lengyel narrációnak a célja az olvasó érzelmi befolyásolása. Sztjepan Bandera, aki egyrészt a szovjet propaganda terméke, másrészt a mai ukrán függetlenségért vívó harc szimbólumává vált, kulcsfontosságú szerepet játszik a volhíniai mészárlás narrációjában. Ezért állandó támadások tárgyává vált. A „Banderowcy” (vagyis Bandera hívek), „Upa-sok” és „nácik” gyakran használatos jelzők az ukránellenes cikkekben és cikkek alatt megjelenő kommentekben. Meg kell említeni, hogy a trolling a közösségi médiában és a kommentekben az oroszországi információs háború fegyvertárához tartozik. Az orosz trollok rendkívül aktívak Lengyelországban. A kommentjeik gyakran megjelennek a három legnagyobb lengyel információs honlapon: wp.pl, onet.pl, interia.pl között cikkekben. Olyan témákra koncentrálnak, mint a NATO, Ukrajna, az Európai Unió és Oroszország. Ugyan néha nehéz eldönteni, hogy egy megjegyzés ténylegesen orosz trolling eredménye-e, de pár jellemző utalhat erre, pl. lengyel betűk ("ł", "ó", "ż") kihagyása, vagy a Kreml-barát honlapokon olvasható érvelések megismétlése. Jó példának számíthatnak a megjegyzések az onet.pl

⁸¹ Ez a hatókört vizsgáló metodológia egyedül Lengyelországban került alkalmazásra.

⁸² volhíniai mészárlás – lengyelelles, népi társadalmi minősített etnikai tisztogatás, melyet az ukrán nacionalisták hajtottak végre. A volhíniai mészárlás 1943–1945 között tartott. A mészárlást az Ukrán Nacionalisták Szervezetének

Sztjepan Bandera által vezetett frakciója (OUN-B) és annak fegyveres szervezete, az Ukrán Felkelő Hadsereg (UPA) hajtotta végre.

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

24

honlapon publikált „A NATO-nak készen kell állnia az orosz támadásra” című cikk alatt, amely a “Fegyverkezés elrettentésül” riportra vonatkozik. Ezeknek a kommenteknek (amiből több mint 2.000 összegyűlt az év végéig) fő mondanivalója az, hogy **Lengyelországot atombomba fogja elpusztítani, a NATO magára fogja hagyni Lengyelországot, az amerikai fegyveripar háborút eredményezhet és ezért a zsidókat kell hibáztatni.**

Ami az ukránellenes narrációt illeti, ez olyan aktuális problémákra koncentrált, mint a temetők, emlékművek, lengyelországi és ukrán iskolák megrongálása, valamint az ukrán migránsok Lengyelországban. Ezek a valószínűleg kívülről inspirált esetek propaganda célokat szolgálnak. Ez a narráció olyan cikkeket is felhasznál, melyek azt állítják, hogy “az ukránok szerint Kelet-Lengyelország Nyugat-Ukrajna megszállt területe”, hogy “a véres puccsot Ukrajnában az USA kezdeményezte”, összeköti a “Jobb szektort” a volhíniai mézárlassal vagy hogy “lengyel katonák vannak Donbasban”. Az utolsó narráció (orosz forrás alapján) rendkívül érdekes, mert megjelent a lengyel mainstream médiában (RMF24 Radio: “40 lengyel zsoldos katona a donbasi frontvonalon? Ezt állítja Donyeck.”) és hamis cím alatt található idézet (Sputnik Poland: “MOD: igen, lengyel különleges műveleti erők vannak Donbasban. Rozenek-nek igaza volt?”).

Egy másik kulcsfontosságú narráció, amit dezinformációhoz ⁸³ és a közvélemény félrevezetésére használnak, a NATO-ra vonatkozik. A elemzett időszakban számos ilyen találtunk. Ennek egyik oka a Varsóban tartott NATO- csúcstalálkozó volt, amit közvetlenül az elemzés megkezdése után rendeztek (júliusban). Itt egy konkrét dezinformációs módszert alkalmaztak: hamis interjúkat közöltek vezető lengyel tábormokokkal, akik kedvezőtlenül nyilatkoztak az USA-ról és a csúcstalálkozóról. A cikk fő célja, hogy a lengyelek NATO-ba vetett bizalmát aláássa, és a lengyel közvéleményben NATO-ellenes nézeteket váltson ki, ami régóta célja Oroszországnak. A NATO-csúcs előestéjén és első napján két hamis interjú jelent meg. Az első a dziennik-polityczny.com honlapon volt olvasható. A cikk szerint egy vezető lengyel tábormok azt állította, hogy “a NATO által adott garancia csak fikció, és nem érdemli meg a papírt, amire le van írva”⁸⁴. A másik cikk címe “Marek Tomaszycski: Andrzej Duda ellenségeskedést szít”, ami Leszek Bobikowski aláírása alatt jelent meg a mpolska24.pl honlap blog

⁸³ A különbség a félrevezetés és a dezinformáció között abban áll, hogy a dezinformáció szándékos tevékenység, melyet gyakran kormányzervek koordinálnak.

⁸⁴ „Miroslaw Rózański tábormok: NATO – több hűhó mint konkrétum“:
<http://ndp.neon24.pl/post/132563.gen-mirosław-rozanski-nato-wiecej-halasu-niz-konkretow>

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFP, STOPFake

25

részében. Az egyik cikkben az idézett szakember szerint: „Andrzej Duda köztársasági elnök oroszellenes fennhangot adott a csúcson, ily módon ellenségeskedést előidézve. Békeidőben tábornokok háborús forgatókönyvet gyakorolnak, pedig a háborús forgatókönyvet politikusok írják”.

Érdekes módon még aznap egy lengyel rádiócsatorna (Radio RMF 24) honlapján megjelent egy cikk "Brüsszeli portál: Duda ellenségeskedést szít" ami Duda köztársasági elnök Oroszországgal szemben tanúsított kemény álláspontját kritizálja, hivatkozva a www.www.bruxelles2.eu honlapon megjelent cikkekre. Érdeemes megfigyelni, hogy az adatforrások változatossága nagyon lényeges a dezinformáció terjesztésének sikere szempontjából, amit egy kutatás is alátámaszt.⁸⁵ Több adatforrásra hivatkozni mindig hatásosabb, mint csak egyre.

A lengyel katonatisztekkel készített hamis interjúk gyakran megfigyelhető módszer Lengyelországban. Ez az elemzett időszakon túl is megfigyelhető volt. Januárban a dziennik-polityczny.com honlapján megjelent egy újabb hamis interjú egy lengyel katonatiszttel

("Wojciechowski tábornok éles kritikája az amerikai katonák jelenlétéről: Az amerikai katonáknak kell védeniük Lengyelországot. Nonszensz!"). Ez a módszer nagyon hatékony, de mégis van egy hátránya. A információs háború célzottja tudja, hogy mely témák fontosak a támadó szempontjából. A NATO találkozó előestéjén és első napján megjelent narrációk a következők: "A Nyugat nem fog segíteni Lengyelországnak"; "A Nyugat homoszexuális", "Egy keleti konfliktus esetén a lengyel elit el fogja hagyni Lengyelországot", "Lengyelország Amerika csatlósa", "a NATO idejétmúlt", "a NATO Amerika bábja", "A mai legnagyobb fenyegetettség a nyugat-európai városokat veszélyezteti. A terrorizmus az, amitől az emberek a legjobban félnek, és nem az orosz agresszió". Feltételezve, hogy ezt a honlapot az orosz titkosszolgálat irányítja, az előbb említett narrációk igen fontosak a Kreml számára.

További narráció, ami elég gyakran használt Lengyelországban, a lengyel hatóságokat vádolja oroszgyűlölettel. Ez egy nagyon hasznos narrációs stílus a Kreml perspektívájából, ami megfigyelhető volt az elemzett időszakban. Egyre nagyobb jelentőséget kap, mivel általános : a Kreml-barát propaganda majdnem minden esetben használhatja a lengyel hatóság vagy lengyel elit hibáztatását. Ez Kreml által alkalmazott, bármilyen tevékenységre irányuló kritikáját igazolja. Ennek ugyanakkor egy egyéni célja is van:

⁸⁵ Lásd: Paul C . and Matthews M., The Russian "Firehose of Falsehood" Propaganda Model. Why It Might Work and Options to Counter It, Santa Monica, Calif.: RAND Corporation.

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

26

izolálni Lengyelországot a nyugati szövetségesektől és úgy bemutatni az ország politikai vezetőit, mint irracionális, felelőtlen és oroszellenes politikusokat.

Manipulációs módszerek

A következő manipulációs módszerek kerültek megfigyelésre a vizsgált cikkekben:

- hamis tények közlése az ukrainai orosz beavatkozásról
- forrás nélküli cikkek közlése érzelmi reakciókeltés céljából
- félrevezető címek, melyek nem felelnek meg a cikk többi részének
- régebbi idézetek felhasználása új információként propaganda célokra
- összeesküvés elméletek (pl. a vegyi csik-elmélet, a NATO célja egy szűk elit réteg érdekeinek védelme)
- az Oroszország számára kedvezőtlen tények eltitkolása
- szövegkörnyezetből kiragadott idézetek használata
- hamis interjúk
- hamis nyilatkozatok

Az első ránézésre tényeket tartalmazó cikkek publikálása, amelyek a valóságban csak szubjektív véleményeket kommunikálnak, szintén egy dezinformációs technika. Vélemények és tények keverése is gyakran megfigyelt módszer, különösen a Sputnik lengyel verziója esetében. A Kreml-barát propagandának időnként sikerül bekerülni a Lengyelországban működő mainstream

médiákba is. Ez nemcsak a lengyel társadalom nagy részét befolyásolja, (a másodrangú médiával összehasonlítva), de közvetlen befolyással lehet Lengyelország kétoldalú kapcsolataira is más országokkal. Egy ilyen orosz forrás alapján szerkesztett (Topnewsrussia.ru) hamis sztori az, hogy állítólag Egyiptom eladta Oroszországnak a két francia származású Mistrált, amit azelőtt 1 dollárért szerzett meg. Ezt a lengyel állami információs csatorna adta közzé (TVP INFO: “Egyiptom Mistrálokat adott el Oroszországnak 1\$-ért”).

Fontos megjegyezni, hogy a Kreml-barát propaganda/dezinformáció hatékonysága megkérdőjelezhető. Egy legújabb felmérés szerint a NATO-tagságot a lengyelek 82%-a támogatja. A lengyelek 59% -a bízik abban, hogy a NATO szükség esetén részt fog venni a védelemben, míg ezt 28 % vonja kétségbe. Ebben az összefüggésben érdemes megjegyezni, hogy az egyik fő narráció szerint „A szövetségesek cserben fogják hagyni Lengyelországot”. Az EU-tagság támogatottsága ennél is magasabb, a társadalom 88 %-a támogatja Lengyelország tagságát az EU-ban⁸⁶. Azt szokták mondani, hogy az információs háború vírus/ hacker támadásokkal szokott együtt járnival. Ez megfigyelhető

⁸⁶<http://wiadomosci.onet.pl/kraj/cbos-88-proc-badanych-popiera-czlonkostwo-polski-w-ue-przeciw-jest-8-proc/3rzrq38>

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

27

volt az amerikai és a francia elnökválasztások során, amikor a jelöltek választási irodájának kommunikációját támadták meg, és az így szerzett információt használták fel a jelölteknek támadásához. Lengyelországban szintén az információs háború és vírus/hacker támadások összekapcsolódását figyelték meg. Januárban körülbelül száz önkormányzati honlapot támadtak meg és egy előkészített üzenetet helyeztek el rajtuk, amely felszólította a helyi lakosságot, hogy tiltakozzon a lengyel földön állomásozó amerikai katonák ellen.⁸⁷

UKRAJNA

Csatornák

A riport olyan internetes honlapok alapján készült, melyeket a Stop Fake talált a fent említett időszakban. Az elemzett oldalakat három kategóriára oszthatjuk: az első az ukrán média, melyek többsége objektívan mutatja be az eseményeket. Kreml-barát propagandát csak ritkán publikálnak, esetleg időnként sikerül bekerülnie egy közleménybe, aminek az oka vagy a kellő elővigyázatosság hiánya, vagy az újságírók által elkövetett szakmai hiba (példa erre a NV.ua).

⁸⁷ <http://niezalezna.pl/92338-cyberatak-podczas-powitania-amerykanow-w-zaganiu-sluzby-na-tropie-sprawcow>

A következő csoportba olyan oldalak tartoznak, amelyek erős kapcsolatban állnak az orosz médiával és tulajdonképpen annak részét képezik, pl. a RIA-Novosti Ukraina (a RIA-Novosti ukrán változata). A harmadik csoport az ukrán média, amely erős Kreml-barát beállítottsággal rendelkezik. Ezek lehetnek jelentősek (mint pl. a Vesti-ukr.net, korrespondent.net, stb.) vagy marginálisak, melyeknek lehet ugyan ukrán honlap címe, mégis többnyire ukránellenes tartalmat közölnek (pl. a nk.org.ua, e-gorlovka.com.ua, stb.)

Míg a marginális oldalak jelenléte a közösségi médiában vagy gyenge, vagy egyáltalán nem rendelkeznek profillal – ami csökkenti befolyásukat - addig a fent említett oldalak többségükben jelen vannak a társadalmi médiában (Twitter Facebook, Vkontakte), s ezáltal széles körben képesek terjeszteni cikkeiket.

Az ukrán médiában a Kreml-barát dezinformáció három fő forrása figyelhető meg:

- történetek, melyek az ukrán médiában jelennek meg és orosz Kreml-barát médiából származnak. Ezek idézetet is tartalmaznak, amelyek forrásaként az „ukrán sajtót” jelölik meg, a tartalom hitelesítéséért. Ezt a szerepet gyakran a Vesti-ukr.com oldal tölti be, ahonnan egyes Kreml-barát sajtóelemek a hamis információk terjesztését indítják.

- a forrás származhat orosz Kreml-barát médiából is, ahonnan az ukrán sajtó

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

28

másolja és terjeszti a Kreml-barát narrációt

- alacsony színvonalú újságírás
- a fentiek kombinációja

- a kormány cselekvésképtelen, és az országban teljes káosz uralkodik (mint pl. az ukrainai éhínségből eredő zavargások⁸⁸ vagy Ukrajnában az energetikai szektor az összeomlás szélén áll⁸⁹);

- a lakosság nem támogatja a kormányt;⁹⁰

- a kisebbségek autonómiát követelnek maguknak.⁹¹

Fő narráció

Az ukrainai eseményekről szóló hamis és manipulatív szövegeket tematikus tartalom szerint négy fő kategóriába lehet sorolni:

- Ukrajna mint bukott állam;
- veszélyes ukránok;
- Ukrajna megszegi a minszki egyezményt;
- mindenki szereti Oroszországot.

Az Ukrajna, mint bukott állam narrációja olyan dezinformációs történetekből áll, melyek célja, hogy az ukrainai vezetést tehetségtelennek és erőtlennek mutassa be, mint akik elárulják és félrevezetik a saját népüket és megcsapolják az államkasszát. E narrációnak továbbá az a célja, hogy Ukrajnát széthullóban levő államként ábrázolja.

Az erre vonatkozó történeteknek főként (de nem kizárólag) az a célja, hogy rámutasson az alábbiakra:

Az ilyen narrációt terjesztő média: a RIA-Novosti Ukraina, nk.org.ua, [Fakty.ictv.ua](http://fakty.ictv.ua), korespondent.net és egyebek.

⁸⁸ "Az éhínség miatt kirabolt szupermarketek és éttermek", [nk.org.ua](http://nk.org.ua/ukraina/golodnyie-buntyi-na-ukraine-zahvatili-supermarket-i-restoran-radi-edyi-71401), <http://nk.org.ua/ukraina/golodnyie-buntyi-na-ukraine-zahvatili-supermarket-i-restoran-radi-edyi-71401> (2016.09.19)

⁸⁹ "Atomenergia tudósok: Ukrajnát energetikai összeomlás és gazdasági katasztrófa fenyegeti", [Ria Novosti Ukraine](http://ria.com.ua/analytics/20160821/1015028539.html), <http://ria.com.ua/analytics/20160821/1015028539.html> (2016.08.21)

⁹⁰ "Közvéleménykutatások a médiában: a csalódott ukránok nem támogatják a kormányt", [RIA Novosti Ukraina](http://ria.com.ua/analytics/20160712/1013063386.html), <http://ria.com.ua/analytics/20160712/1013063386.html> (2016.07.12)

⁹¹ "Az ukrán kisebbség Gagauziában autonómiát követel", [Tudósító](http://korespondent.net/ukraine/community/3719208-hahauzskaiia-obschyna-ukrayny-khochet-referendum-o-sozdannyi-avtonomyi), <http://korespondent.net/ukraine/community/3719208-hahauzskaiia-obschyna-ukrayny-khochet-referendum-o-sozdannyi-avtonomyi> (2016.07.18)

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

29

Itt kell megemlítenünk azt az egyetemi hallgatóról szóló történetet, akinek állítólag be kellett fejeznie tanulmányait, mert „kényelmetlen kérdést” tett fel Ukrajna elnökének⁹² - ennek a közleménynek az volt a célja, hogy az állami vezetést tekintélyelvűnek mutassa be, és hogy haragot ébresszen a társadalmon belül.

A másik narráció embertelen és veszélyes ukránokat mutat be, s ezt különböző publikációk propagálják, melyek például Ukrajnát az Iszlám Állammal hozzák összefüggésbe⁹⁴. Egy másik népszerű narráció úgy mutatja be az ukránokat, mint akik veszélyt jelentenek az orosz nyelvre és a pravoszláv egyházra nézve⁹⁵,

⁹² "A diákot, aki kényelmetlen kérdést tett fel az elnöknek, kidobták az egyetemről", mzm.zp.ua <http://mzm.zp.ua/studenta-zadavshego-prezidentu-neudobnyj-vopros-vygonyayut-iz-universiteta> (2016.10.08)

⁹³ "A diákot, aki kényelmetlen kérdést tett fel az elnöknek, kidobták az egyetemről", Antikor.com.ua <https://antikor.com.ua/articles/128242-studenta-zadavshego-prezidentu-neudobnyj-vopros-vygonjajut-iz-universiteta-smi> (07. 10. 2016)

⁹⁴ "A Duma elnökének helyettese: iszlám radikálisok továbbra is érkeznek Dél-Ukrajna területére", nk.org.ua <http://nk.org.ua/politika/deputat-gosdumyi-nayug-ukrainyi-prodoljayut-stekatsya-islamskie-radikalnyi-76005> (2016.10.25)

⁹⁵ "Pravoszláv papok tájékoztatják Európát az ukrainai templomok elfoglalásáról", Podrobnosti.ua, <http://podrobnosti.ua/2132357-pravoslavnye-svjascenniki-rasskazali->

amely az orosz világ koncepciójának két fontos eleme (Russkiy Mir).

Az „Ukrajna megszegi a minszki egyezményt” egy olyan narráció, amely olyan hírekre épít, mint például az állítólagos elbeszélés az UEFA szervezetről, amely nyomozást indított Ukrajnával szemben dopping-botrányval kapcsolatban⁹⁶. A hasonló történeteket terjesztő sajtó közé sorolhatók többek között a következők: e-gorlovka, reporter.com.ua, NV.ua, vagy a segodnya.ua.

Példaként szolgálhatnak a „mindenki szereti Oroszországot” narrációra olyan cikkek, mint „Európa eltörli az Oroszországra kiszabott szankciókat” vagy a „Donyecki Népi Köztársaság megnyitja képviselét az Európai Unió területén” (a „Donyecki Népi Köztársaság” az „orosz világ” narrációjának része). Ilyen honlapokra példa a comments.ua⁹⁷, a

evropejsam-o-zahvatah-hramov-v-ukraine.html (2016.09.19)

⁹⁶ "Euro 2016: az UEFA megkezdi nyomozását az ukrán reprezentáció dopping-ügyében", Segodnya.ua, <http://www.segodnya.ua/sport/tournaments/euro-2016/news/evro-2016-uefa-nachnet-rassledovanie-po-delu-ob-upotreblenii-dopinga-igrokami-sbornoy-ukrainy-730696.html>

⁹⁷ "A Donyecki Népi Köztársaság bejelenti képviselétének megnyitását az EU-ban", Comments.ua, <https://comments.ua/life/556109-boeviki-donbassa-otkrivayut.html> (2016.08.07)

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

30

gazeta.ua⁹⁸, a Ria Novosti Ukraine. Zn.ua (Zerkalo Nedeli⁹⁹), valamint a segodnya.ua, melyek erre vonatkozó szövegeket terjesztettek. Megfigyelhető, miből áll egy adott narráció. Például a „Belgium feloldja a szankciókat” című cikkkel kapcsolatban: valóban volt ilyen javaslat, azonban a sajtó manipulálta ezt. A javaslatot egy olyan párt tagja terjesztette elő, amely csak egy parlamenti mandátummal rendelkezik, és ahhoz, hogy a javaslat elfogadásra kerüljön, el kellett volna fogadnia a felsőháznak, vagyis a szenátusnak is.¹⁰⁰

Manipulációs technikák

A hamis információk létrehozásához alkalmazott legfőbb technikák:

⁹⁸ "Belgium feloldhatja az Oroszország elleni szankciókat", Gazeta.ua, http://gazeta.ua/articles/politics/_belgiya-mozhe-vidminiti-sankciyi-proti-rosiyi/712825 (2016.07.24)

⁹⁹ "A belga parlament szavazást fontolgat az Oroszország elleni szankciók feloldásáról", Zerkalo Nedeli, http://zn.ua/WORLD/parlament-belgii-rassmotrit-rezolyuciyu-o-snyatii-sankciy-s-rf-219675_.html (2016.07.24)

¹⁰⁰ "Belgia feloldhatja az Oroszország elleni szankciókat", Gazeta.ua, http://gazeta.ua/articles/politics/_belgiya-mozhe-vidminiti-sankciyi-proti-rosiyi/712825 (2016.07.24)

- külföldi intézmények, szakértők, közösségi média felhasználása az adott történet bebizonyítása, hiteles háttér és megfelelő támogatottság biztosítása céljából

- az információ kiforgatása, elferdítése, manipulálása

Érdemes megjegyezni, hogy az ukrán média időnként reagál a hamis információkra és olyan esetekre is van példa, hogy az ilyen típusú történeteket törlik a honlapokról, vagy helyesbítés jelenik meg, de ebben nem utalnak az adott oldalon korábban megjelent tévedésre (legalábbis nem talákoztunk ilyen példával a projekt keretében elemzett időszakban).

Ez azt mutatja, hogy a hamis információk leleplezése, valamint a társadalmi nyomás eredményesek lehetnek ukrán média egyes részénél.

Ajánljuk továbbá a hiteles információt terjesztő források számának növelését Ukrajnában, hogy az olvasók nagyobb hozzáféréssel rendelkezzenek a magas színvonalú információhoz, illetve hogy a hamis információk kisebb hatást fejtsenek ki. Az edukáció kulcsfontosságú. A kritikus gondolkodásmód elsajátítása, a média elemzése, valamint annak megértése révén, mit is jelent valójában az igazi média, az emberek hatékonyabban tudnak védekezni olyan esetekben, mikor a sajtót fegyverként használják. Szintén fontos az újságírók és az információk tartalmáért felelős személyek képzése, hogy az alacsony

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

31

szintű újságírás egyre kevesebb teret kapjon.

Megállapítások és javaslatok

A majdnem kétszáz esetek elemzése azt mutatja, hogy a Kreml-barát narrációt a V4 országok, valamint Moldova és Ukrajna esetében általánosan és országra szabottan is alkalmazzák. Az előbbi, mint például a határozott NATO-ellenes narráció, a megfigyelt időszakban (2016. július – október között) Magyarországon, Moldovában és Lengyelországban volt tapasztalható. Az intenzív EU-ellenes narráció Moldovában és Szlovákiában volt megfigyelhető. Ami az elemzett honlapokon közös, az a NATO-val és az Európai Unióval szemben általánosan tanúsított negatív hozzáállás. Ezek közül némelyik nem is említi Oroszországot, inkább a nyugati rendszerek, kormányok és egyes eszmék és politikai irányvonalak gyengítésére koncentrálnak. Próbálja meggyőzni az olvasókat, hogy objektív igazság nem létezik. A két említett stratégiai narráció követi a Kreml külpolitikai célját, vagyis meggyengíteni a NATO és az EU kohézióját. Másfelől kimondottan országra szabott kísérletek is megfigyelhetők. Ide sorolható az erős Ukrajna-ellenes narráció Lengyelországban a volhíniai megszárlásra vonatkozóan (pl. „Az ukránok azt állítják, hogy Kelet-Lengyelország Nyugat-Ukrajna megszállt területe“, „az USA által kezdeményezett államcsíny Ukrajnában“ vagy a „Jobb Szektor“ és a volhíniai megszárlás társítása).

Úgy tűnik, Lengyelország esetében az ukránellenes narráció játssza a fő szerepet. A leginkább jelenlevő témák a **cseh** dezinformációs csatornákon az arab menekültek és az Európára leselkedő iszlamizációs fenyegetettség voltak. Jellegzetes témák a migránsok által az európai nagyvárosokban elkövetett erőszakos bűncselekmények, terrortámadások, valamint az iszlám jog bevezetésének gondolata. A migrációs válságot gyakran úgy mutatják be, mint a globális elit által előre eltervezett összeesküvést, annak demonstrálását, hogy az európai politikusok képtelenek hatékony megoldást találni a probléma megoldására.

Meglátásunk szerint **Moldovában** az EU-ellenes narráció játssza a fő szerepet. A vizsgált publikációk többségében megjelenő közvetlen és közvetett üzenetek tudatosan próbálnak néhány fő eszmét elültetni a moldáv közvélemény gondolkodásmódjában, nevezetesen: "Európa közel áll az összeomláshoz", "az USA és Európa provokálja Oroszországot, mely ezáltal önvédelemre és az igazságos világrend védelmére kényszerül", "Chisinau kormánya kívülről irányított, és képtelen önmagáról dönteni", "Moldova közel áll hozzá, hogy az ukrán utat kövesse, amennyiben a moldáv vezetés nem orientálódik Oroszország felé", „a Moldáv Köztársaság EU csatlakozása nem lehetséges, és a társulási szerződés az ország érdekei ellen való”.

A dezinformáció terjesztésének egyik módja olyan cikkek publikálása, melyek

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

32

látszólag tényszerű, objektív jellegűek, valójában azonban csak véleményt közölnek, s ez nehezen értékelhető. A vélemények és tények keverése gyakori eljárás, ami különösen a Sputnik lengyel online változatánál megfigyelhető. Erről ukrán elemzők szintén beszámoltak.

Szlovákiában tartalom és forma tekintetében is különbségek figyelhetők meg. Tartalom tekintetében a szlovák cikkek a hagyományos oroszbarát narráció helyett az USA-ellenes, semlegességpárti és pánszláv témákra koncentrálnak. Ami pedig a formát illeti, számos cikkben nyelvtani hibák szerepelnek, ami abból ered, hogy orosz nyelvről fordították őket.

Ukrajna esetében a dezinformációs történeteket az alábbi négy fő kategóriába sorolhatjuk: "Ukrajna mint bukott állam", "Veszélyes ukránok", "Ukrajna megsérti a minszki megállapodást" és a "Mindenki szereti Oroszországot" téma.

Bár a Twitter nem játszik domináns szerepet a fő dezinformációs/propaganda csatornákon belül a V4 országokban (mint pl. Magyarországon és Lengyelországban), figyelmünket nem korlátozhatjuk kizárólag a honlapokra. Más csatornák, mint például a Facebook vagy a YouTube szintén hatásos eszköznek bizonyulnak hasonló tartalmak közvetítésében.

Javaslatok

Az elméleti kutatások/ think tank-ok javasolt feladatai:

- célcsoportok – a manipulatív csatornák által befolyásolható befogadók/befogadócsoporthoz, valamint a várható következmények felismerése
- szerzők – mi vezérli őket. Nyilvánosan is védelmezni fogják-e tevékenységüket. Milyen a bemutatott csatornák háttere, milyen az üzleti modell? Milyen erős a csatornák közötti kölcsönhatás?

- a tájékoztatási etika bemutatása a nagyközönség számára – a jelenség megvilágítása újságíróknak (hogy ne hivatkozzanak téves információkra), politikusoknak (hogy ne használjanak fel kétes csatornákat), cégeknek (hogy ne reklámozzanak az említett csatornákon), nyugdíjasoknak (akik könnyűszerrel befolyásolhatók az erős érzelmi töltetű cikkek által), tanulóknak és egyetemi hallgatóknak (hogy már az iskolában fejlesszék magukban a kritikus gondolkodásmódot).

- a dezinformációt elemző központok, tény-ellenőrök

- Legyünk tudatában a leleplező stratégiának korlátjainak - mit akarunk elérni? Kit akarunk tájékoztatni?

- A jelen megállapítások bemutatása nemzeti nyelveken (egy a fő nehézségek közül, ami a East Stratcom termékeit érinti). A dezinformációra vonatkozó riportokat az összes EU-tagállam nyelvére el kell készíteni és egyéb népszerű

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

33

csatornákon terjeszteni (mainstream média, beleértve a televíziócsatornákat és bulvárlapokat is).

- Kutatások végzése új platformokon (pl. Snapchat a fiatalabb generáció számára).

- Nemcsak az egyes konkrét, valótlan hírek leleplezése, de az általános minták felkutatása - befogadócsoportok bevonásával (pl. Zvolsiinfo – egyetemi diákcsoport, akik az iskolai dezinformációval kapcsolatos kihívásokat mutatják be).

Állami hivatalok

- Tudatában kell lenni a propaganda létezésének és aktívan kommunikálni a nyilvánossággal az információhiány minimalizálása céljából. Másfelől ez bizonytalanságot is kelthet a célközönségnél.
- Az internetes cégeket (mint a Facebook vagy a Google) arra kell ösztönözni, hogy valótlan hírek, hamis profilok és egyéb befolyás-eszközök elleni rendszereket alakítsanak ki.

Kulcsfontosságú kérdés - a megfelelő egység

- Tudatában kell lenni annak, hogy a kihívásnak nem szabad nagyobb jelentőséget tulajdonítani, mint amennyit mégér - egy részről ébernek kell maradni,

ugyanakkor nagyobb általános figyelem aktívabb dezinformációs tevékenységet eredményezhet.

- Rendszeres találkozókra lenne szükség a külügyminisztérium, belügyminisztérium és a honvédelmi minisztérium meghatalmazott képviselői, valamint az újságírók között. Be kell mutatni a sajtó számára a kormányhivatal-ellenes, dezinformációt alkalmazó technikák példáit (pl. Bartłomiej Misiewicz a Skrzypczak tábornokra vonatkozó hamis interjúi vagy Róžański tábornok hamis állásfoglalásai, aki állítólag tiltakozásra szólított fel Antoni Macierewicz hadügyminiszter ellen Wesoła városában).

- Célszerű lenne, hogy az emberi erőforrás minisztériumok bevezessék mint kötelező tantárgyat a kritikus gondolkodást (a svéd példát követve, ahol 2018-tól a gyerekek már az általános iskolától kezdve tanulni fogják, hogyan lehet a hamis információt a tényleges hírektől megkülönböztetni). Az oktatásba történő befektetés hosszú távú cél, ami a dezinformáció/propaganda elleni küzdelmet szolgálja. Ezt az új programot tanároknak szervezett továbbképzésekkel kell előkészíteni, amelyeket nem kormányzati szervezetek tartanának.

- Megfontolandó egy riasztó rendszer megteremtése, amely értesítené a legfőbb érdekelteket (állami adminisztráció, sajtó) a dezinformáció fokozott veszélyéről egy adott időpontban (NATO csúcstalálkozók, évfordulók, mint például július 11. – az ukrán nacionalisták második világháborús lengyel

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

34

áldozatainak emléknapja). Az előbb említett riasztó egy antiterrorista rendszerhez lenne hasonló.

- Szükséges lenne egy állandó (rendszeres) kurzus indítása a köztisztviselők számára arról, hogyan lehet a dezinformáció ellen védekezni. Több együttműködésre van szükség a dezinformációra vonatkozó projekteket működtető nem kormányzati szervezetek és az államigazgatás között.

- A Lengyelországban tapasztalható fő (ukránellenes) narráció ellenszereként azt ajánljuk, hogy a két ország újságírói erősítsék kapcsolataikat (alakítsanak például nekik dedikált Facebook-csoportokat, melyek a Lengyelország és Ukrajna viszonylatában megjelenő Kreml-barát propaganda ellen szolgálhatnak). Ez védekezési lehetőséget jelenthet a két ország viszonylatában, amikor az újságíróknak kétségeik vannak egy adott hír forrásának megbízhatósága tekintetében.

- Emelt szintű éberségre van szükség nemcsak fontos politikai események, évfordulók, stb. alkalmából (két hamis interjú lengyel tábornokokkal a varsói NATO csúcstalálkozó témájában, a volhíniai mészárlás évfordulója, USA csapatok megjelenése Żagań-ban a NATO keleti határának megerősítéseként), hanem spontán zavargások vagy olyan események idején is, amelyek különösen polarizálhatják a közönséget. A Kreml-barát propaganda gépezet szívesen hasznot húz az ilyen jellegű eseményekből. Ahogy a fentiek is

mutatják, a Kreml-barát propaganda célja Lengyelország elszigetelése a NATO-tól és az EU-tól. Minél radikálisabbak az események, annál negatívabb a Lengyelországról alkotott kép – és ez a Kreml érdeke. (Pl. egy 14 éves gyerek bántalmazása Gdańsk-ban és ennek a történetnek az ellenkezőjére fordítása az orosz és ukrán médiák által, vagy a 21 éves Daniel halálával kapcsolatos zavargások Elk-ben).

- Az oknyomozó újságírók, a média és a biztonsági szolgálat feladata kell hogy legyen annak megállapítása, hogy ki áll a Kreml-barát propagandát terjesztő honlapok mögött.

- Meg kell nevezni és le kell leplezni a dezinformációs történetek szerzőit és történeteiket, valamint a nyilvánosság elé kell állítani őket.

- A közmédia egyik feladata kell hogy legyen a Kreml-barát dezinformációval szembeni tudatosság növelése.

- A közvélemény tudatosságának növelése érdekében a köztelevízió fő műsoridőben dokumentumfilmeket mutathatna be a Kreml-barát dezinformáció problémájáról.

- Lengyelország esetében egy újságírókból, politikusokból, történészekből és nyelvészekből álló új intézményt kell létrehozni. Ez a Miniszterelnöki Hivatal épületében kaphatna helyet (erős támogatásra van szükség). Ez az intézmény foglalkozna a dezinformáció megfigyelésével,

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT
DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

35

elemzésével és előrejelzésével. Ez a kormány kommunikációs stratégiai törekvéseinek központi szerve lenne.

Partners: API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ AZ INTERNETEN

A KÖZÉP - ÉS KELET EURÓPA ORSZÁGAIBAN TAPASZTALHATÓ KREML-BARÁT
DEZINFORMÁCIÓ BEMUTATÁSA ÉS ANNAK ELHÁRÍTÁSA

| API, CEID, CSM, PSSI, SFPA, STOPFake

36

<http://informationwarfare.csm.org.pl/>

A projekt a Nemzetközi Visegrádi Alap támogatásával készült.

www.visegradfund.org

Centre for International Relations (CIR) is an independent, non-government analytical centre established in 1996 which deals with Polish foreign policy and the most important issues of international politics. CIR is active in research, education and publishing, organises conferences and meetings, and participates in international projects in collaboration with similar institutions in many countries. CIR creates a forum for debate and exchange of ideas in matters of international politics, relations between states and challenges in the global world. CIR's activities are addressed above all to local-government officials and to entrepreneurs, as well as to officials of the central administration, politicians, diplomats, political scientists and the media. In 2014, CIR was again recognised as one of the best think-tanks in East-Central Europe in the study "The Leading Public Policy Research Organisations in the World" conducted by the University of Pennsylvania.

CENTRE FOR INTERNATIONAL RELATIONS ul. Mińska 25, 03-808 Warszawa t: +48 22 646 52 67

 www.twitter.com/CIR_CSM

 www.facebook.com/CIR.CSM

CENTRE
FOR INTERNATIONAL
RELATIONS